

บทที่ 3

ฐานะทางสังคมของวรรณะศูทรในสมัยพระเวท

ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว สังคมของอินเดียบราหฺม หลังจากที่พักอารยันอพยพเข้ามาในระยะแรกนั้น ประกอบด้วยคนสองกลุ่มใหญ่ คือ กลุ่มอารยันกลุ่มหนึ่ง และกลุ่มทาสะ และทสยอีกกลุ่มหนึ่ง กลุ่มอารยันเป็นกลุ่มที่ใหญ่กว่าและเป็นฝ่ายมีชัยชนะ จึงมีฐานะในสังคมดีกว่ากลุ่มทาสะและทสย ซึ่งมีฐานะเป็นเชลยศึกหรือผู้รับใช้ กลุ่มทาสะและทสยนี้ต่อมากลายเป็นวรรณะศูทร

เมื่อศูทรเข้ามาอยู่ในสังคมย่อมต้องมีฐานะต่ำมาก แต่อย่างไรก็ตาม ประโยชน์ที่บุคคลในสามวรรณะแรก ได้รับจากศูทรก็มีความสำคัญอยู่ไม่น้อย เพราะศูทรคือแรงงานของสังคมอารยัน ในที่สุดศูทรก็เป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่ทุกคนยอมรับ การยอมรับศูทรเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของสังคมนี้มีมาตั้งแต่สมัยแรก ๆ ในคัมภีร์ฤคเวท ก็มีข้อความกล่าวถึงวรรณะทั้งสี่ในปฐมสูกตะ¹ ต่อมาคัมภีร์ไถตติรียสังหิตาก็กล่าวว่า "บุคคลสามพวกนอกจากนักรบนั้นได้แก่ พราหมณ์ ไวศยะ และศูทร"² และคัมภีร์ไอตเรยพราหมณะก็กล่าวว่า "พระประชาบดีสร้างลูกหลานขึ้นมาสองพวก คือ

¹ RV. 10.90.12.

² TS. 2.5.10.

ผู้บริโภครื่องสังเวช (hutāda) อันได้แก่ พราหมณ์ และผู้ไม่มีสิทธิ์ที่จะบริโภค
 เครื่องสังเวช (ahutāda) อันได้แก่ ราชันย์ ไวศยะ และศูทร" ¹

ศูทรมีฐานะต่ำในสังคมอารยัน

อย่างไรก็ตาม เมื่อพูดถึงฐานะในสังคมแล้ว ศูทรก็ต้องอยู่ในฐานะที่ต่ำที่สุด
 โดยเฉพาะเมื่อเทียบกับบุคคลในวรรณะพราหมณ์ และวรรณะกษัตริย์ ผู้มีอภิสิทธิ์และ
 ได้รับผลประโยชน์จากสังคมมากที่สุด

พราหมณ์ผู้เขียนคัมภีร์ทั้งหลายมิได้ให้ความสำคัญแก่ศูทรมากนัก จะเห็นได้
 จากการที่มีข้อความที่กล่าวถึงศูทรไว้น้อย และเมื่อพราหมณ์จะกล่าวถึงศูทร ก็มักจะ
 แสดงความดูถูกแคลนพวกศูทร และมักจะย่ำถึงการขาดสิทธิต่าง ๆ ของศูทรเสีย
 เป็นส่วนใหญ่

¹ AB. 7.19.(34.1)

... etā vai prajā hutādo yad brāhmaṇā athaitā ahutādo
 yad rājanyo vaiśyaḥ śūdras /

การเปรียบเทียบศุภกับสัตว์ที่ถือว่าต่ำและสิ่งที่ไม่บังเกียจ

คัมภีร์พราหมณ์มักเปรียบเทียบศุภกับสุนัข กา และศพ ดังปรากฏในคัมภีร์
ศตปถพราหมณะ ปารัสกรคถยศุภ อาปัสตัมพธรรมศุภ และวาสิษฐธรรมศุภ ¹

¹ SB. 14.1.1.31.

Strī śūdraḥ śvā kṛṣṇaḥ śakunīstāni na prekṣeta nechriyam
ca pāpmanam ca nejjyotiśca tamaśca netsatyānrte samsrjanīti

บุคคลไม่ควรมองดูหญิงศุภ สุนัขและกา เพราะเป็นผู้ไร้อัตย มีบาป
และต่ำช้า

P.G.s. 2.8.3. ห้ามบุคคลมองดูหญิงศุภ ศพ กา และสุนัข

Herman Oldenberg, tr. The Grhya - Sūtras. The Sacred
Books of the East. Vol. 29. ed. F. Max Müller (London : Oxford
University Press, 1886), p. 318.

Ap.Dh.S. 1.3.9.9. กล่าววาศุภคือที่ฝังศพ

George Bühler, tr. The Sacred Laws of the Aryas. Part I.
The Sacred Books of the East. Vol. 2. ed. F. Max Müller (Oxford:
The Clarendon Press, 1879), p. 34.

= V.Dh.S. 18.11.

George Bühler, tr. The Sacred Laws of the Aryas. Part II.
The Sacred Books of the East. Vol. 14. ed. F. Max Müller (London :
Oxford University Press, 1882), p. 95.

ตามคติอินเดีย สุนัข กา และศพ เป็นของต่ำ โดยเฉพาะศพซึ่งถือว่าเป็นสิ่งอัปมงคล อาจนำมาซึ่งโชคร้ายและความเสื่อมต่าง ๆ เมื่อมีคนตายในบ้านใดบุคคลในบ้านนั้นรวมทั้งญาติพี่น้องที่เป็นสปีชชะ¹ จะกลายเป็นผู้ไม่บริสุทธิ์ และต้องทำพิธีล้างบาป² นอกจากนี้ เมื่อบุคคลใดไปร่วมในพิธีศพกลับถึงบ้านแล้วยังต้องมีพิธีชำระร่างกายให้บริสุทธิ์อีกมากมาย เช่น อาบน้ำ ตัดผม หนวด เล็บ และขนตามร่างกาย เป็นต้น³

ความเปรียบเทียบอีกประการหนึ่ง คือ การที่เปรียบเทียบเท่ากับลาในคัมภีร์ปารัส กรกฤษยสูตร ในพิธีการขึ้นชีหลังลา เมื่อต้องการที่จะต้องใช้ลาเป็นพาหนะในการเดินทาง โดยกล่าวว่า "เจ้าเป็นศูทรโดยกำเนิด"⁴ การเปรียบเทียบนี้อาจตีความได้ว่า ลาเป็นสัตว์ที่ใช้แรงงานเพียงเท่านั้น ไม่ได้ให้ประโยชน์อย่างอื่น เช่น

¹ สปีชชะหมายถึงญาติใกล้ชิดใน 6 ระดับ (คือ นับขึ้นไป 6 คน และนับลงมา 6 คน)

Monier-Williams, A Sanskrit-English Dictionary, p. 1149.

² ความคิดนี้ยังตกทอดมาจนถึงสมัยศตวรรษที่ 20 ดู เอลวา บี. การ์ดเนอร์ แห่มยในเมืองแขก, แปลโดย อมราวดี, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ดวงกมล, 2520), หน้า 46.

³ Aś. G. S. 4.6.4.

Herman Oldenberg, The Grhya - Sūtra. The Sacred Books of the East, 29 : 247.

⁴ P.G.S. 3.15.5.

เกี่ยวกับศูทรที่เป็นผู้ไช้แรงงาน ซึ่งก็แสดงให้เห็นว่าเขาไม่ได้ยกย่องศูทร ในขณะที่
เมื่อทำพิธีขึ้นชีส์ตัวอื่น ๆ เช่น ช้าง จะกล่าวข้อความยกย่องว่า "เจ้าเป็นสัตว์ที่มี
ความรุ่งโรจน์ มีเกียรติ ... ¹

ศูทรถูกห้ามไม่ให้เกี่ยวข้องกับศาสนา

สิ่งที่เห็นได้ชัดประการหนึ่ง ได้แก่ การที่สังคมกีดกันไม่ให้ศูทรเข้าร่วมการ
กระทำพิธีทางศาสนา ² เหตุผลในการกีดกันศูทรออกจากการประกอบพิธีกรรมทาง
ศาสนานี้ เดิมทีอาจจะเป็นเรื่องของเชื้อชาติก็เป็นได้ อย่างไรก็ตาม การกีดกันนี้
มีลักษณะที่เคียดชามาก เพราะผู้ที่ผ่านพิธีอุปนัยน์ ซึ่งเป็นพิธีสำคัญก็ไม่สมควรที่จะพูด

¹ P.G.S. 3.15.2.

² MS. 7.1.1.6. = TS. 7.1.1.6.

... Sūdro yajñe navakṛpto ...

ศูทรไม่เป็นผู้เหมาะสมที่จะอยู่ในพิธีบวงสรวง

กับศูทร¹ นอกจากนี้ แม้เพียงการรีดนมที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรม เช่น พิธี
อัคนิโหตระก็จะให้ศูทรเป็นผู้กระทำไม่ได้²

เหตุผลที่ศูทรถูกกีดกันออกจากการประกอบพิธีกรรมนี้ มีปรากฏในคัมภีร์
ไตรศูทรียสังหิตาว่า เมื่อพระประชาบดีสร้างศูทรขึ้นมานั้น พระองค์มิได้สร้างเทพเจ้า
ขึ้นมาประกอบด้วย³ ไม่เหมือนกับเมื่อพระองค์สร้างบุคคลในวรรณะอื่น ๆ กล่าวคือ
สร้างพระอัคนิเมื่อสร้างพราหมณ์ สร้างพระอินทร์เมื่อสร้างราชันย์ และสร้าง

1

SB. 3.1.1.10, 5.3.2.2.

Drā. S.S. 7.3.3.4.

yajnopavitī bhūtvā

na kañcanābhi vādayeran

na śūdreṇa saṃbhāseran

2

MS. 4.1.3.

... na śūdro duhyādasato vā eṣa saṃbhūto asantsyād.

yadvāi pavitramatyeti taddha viragnihstrameva śūdro na
duhyāt taddhi notpunanti ...

3

TS. 7.1.1.6.

... na hi devatāḥ anvasrjyanta ...

พระวิศ्वเทพทั้งหลาย (viśvedevās) เมื่อสร้างแพศย์¹ ส่วนคัมภีร์กาทยายน-
เศราตสุทร กล่าววว่าพระอินทร์สร้างพราหมณ์จากฤๅณ สรร่างราชันย์จากฤๅรอน และ
สร้างแพศย์จากฤๅสารถ แต่เมื่อพระองค์สร้างสุทรขึ้นมานั้น พระองค์มิได้สร้างจาก
ฤๅใด²

ส่วนคัมภีร์วาสิษฐธรรมสุทรกล่าวว่า พระผู้สร้าง สร้างพราหมณ์ กษัตริย์
และแพศย์ จากฉันทกายตรีตรีภูฏ และชคคิตตามลำดับ แต่สุทรนั้นมิได้สร้างจาก
ฉันทใด ๆ ทั้งสิ้น³

นอกจากจะมีการอ้างเหตุผลทางด้านศาสนาที่เกี่ยวกับเทพเจ้ามาเป็นราก-
ฐานในการกีดกันสุทรจากพิธีกรรมทางศาสนาแล้ว คัมภีร์กาทยายนเศราตสุทรยัง

¹ ... agni devatā 'nvasṛjyata... brāhmaṇo manuṣyāṇām...
Indro devatā' nvasṛjyata... rājanyo manuṣyāṇām... viśvedevāḥ
devatāḥ anvasṛjyanta... vaiśyo manuṣyāṇām...

² K.S.S. 1.1.6.

Albrecht Weber ed. The White Yajurveda Part III, The
Katyāyana Srāutasūtra (London : William and Norgate, 1858),
p. 9.

...tathāhi vasante brāhmaṇo' gnīnādadhīta grīṣme
rājanyaḥ śaradi vaiśya...

³ V.Dh.S. 4.3.

พิจารณาสูตรว่ามีฐานะเท่าคนพิจารณา เช่น กล่าววว่าสูตรมีฐานะเทียบเท่าคนตามออก
 หนนวก พิจาร เป็นใบ้ และเป็นกระเทย สูตรจึงไม่อาจอ่านฟังพระเวทและกระทำ
 พิธีบูชาบวงสรวงได้¹

ถึงแม้จะมีบทบัญญัติห้ามสูตรประกอบพิธีกรรมทางศาสนาหรือฟังการสวดพระ-
 เวทดังกล่าวมาแล้วก็ตาม ผู้วิจัยคิดว่าคงจะมีสูตรที่ฝ่าฝืนข้อห้ามนี้ จึงปรากฏว่ามีบท
 ลงโทษอย่างรุนแรงดังนี้ คือ ถ้าสูตรแอบฟัง ออกเสียง ทองจำ หรืออ่านพระเวทจะ
 ต้องถูกตัดลิ้นและตัดร่างกาย² ส่วนคัมภีร์สมัยหลัง เช่น เคาตมขรรรมสูตรได้ให้
 รายละเอียดเกี่ยวกับการละเมิดบทบัญญัติไว้ เช่น ถ้าสูตรแอบฟังการสวดพระเวท
 โทษที่เขาจะได้รับได้แก่การถูกเอาตะกั่วที่หลอมละลายเทใส่หู ถ้าสวดพระเวทก็จะ

¹ K.S.S. 1.1.5.

angahīnāśrotriya ṣaṇḍha sūdra... sūdrasyādhikārah
 katham na bhavati na cāite ṅgahīnādayo yathāśrutum
 karmarabdhum kartum śaknuvanti tadyathā na hyandha
 ājvāvekṣaṇam kartum śaknuvanti mūkaśca mantrīccāraṇam
 paṅguśca viśṇukramaṇam badhiraśca prāiṣaśravaṇam anadhītavedo
 śrotriya ityucyate sa ca kim api mantrasādhyam kartum na
 śaknuvanti ṣaṇḍho napum sakah tasyāpyanadhītaveda
 tvādravyatvādaśucitvācca nādhikārah sūdrasya...

² K.S.S. 1.1.5.

ถูกตัดลิ้น หรือถ้าห้องจำพระเวท ร่างกายของเขาจะถูกตัดออกเป็นสองท่อน¹
เช่นนี้ เป็นต้น

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า ผู้ที่ผ่านพิธีอุปนัยแล้วจะพบกับศูทรไม่ได้ ซึ่งเป็น
บทบัญญัติที่พยายามที่จะกีดกันศูทรออกจากพิธีกรรมทางศาสนาของบุคคลในสามวรรณะ
แรกอย่างเด็ดขาด บุคคลในวรรณะพราหมณ์ที่ฝ่าฝืน เช่น กระทำการบวงสรวงให้ศูทร
ก็มีโทษรุนแรงมากเช่นกัน เช่น จะต้องถูกบัพพาขนียกรรม² และในกรณีที่มีบิดาล่วง
ละเมิดบทบัญญัตินี้ แม้แต่บุตรของพราหมณ์ผู้นั้นก็ต้องร่วมมือขับไล่อบิดาของตนออก
ไปจากชุมชนของตนด้วย³

โทษที่ให้บุตรขับไล่อบิดาของตนออกจากสังคม เป็นโทษที่รุนแรงอย่างยิ่ง
เพราะตามปกติชาวอินเดียเป็นผู้มีความเคารพบิดามารดามาก การบัญญัติบทลงโทษ
ที่ร้ายแรงเช่นนี้ แสดงให้เห็นว่าฐานะของศูทรในสังคมนั้นต่ำเพียงใด

¹ G.Dh.S. 12.4 - 6.

George Buhler, tr. The Sacred Laws of the Aryas.

Part I. The Sacred Books of the East. II : 239.

² B.Dh.S. 2.1.2.1,6,7.

George Buhler, tr. The Sacred Laws of the Aryas.

Part II. The Sacred Books of the East. 14 : 217 - 218.

³ G.Dh.S. 20.1.

ความไม่เท่าเทียมกันทางฐานะทางสังคมของแต่ละวรรณะ ยังปรากฏใน กฎเกณฑ์การทำที่ฝังศพ คือ ที่ฝังศพของบุคคลในวรรณะกษัตริย์จะต้องมีความสูงเท่ากับ ปลายแซนที่ชูขึ้นสูงสุด ที่ฝังศพของบุคคลในวรรณะพราหมณ์มีความสูงเท่ากับปาก ที่ฝัง ศพของบุคคลในวรรณะแพศย์มีความสูงเท่ากับเอว ส่วนที่ฝังศพของบุคคลในวรรณะศูทร นั้น มีความสูงเพียงขา โดยถือตามกำลังของแต่ละวรรณะ ¹

ความเหลื่อมล้ำค่าสูงที่เกี่ยวกับระบบวรรณะในสังคมของอินเดียโบราณ ยังดูได้จากค่าปรับไหมในกรณีที่มีการทำร้ายกัน พราหมณ์ผู้ทำร้ายบุคคลในวรรณะ กษัตริย์จะต้องเสียเงินเป็นค่าปรับไหม 50 กระษาปณ์ หากทำร้ายบุคคลในวรรณะ แพศย์ค่าปรับจะลดลงเหลือเพียง 25 กระษาปณ์ แต่หาพราหมณ์ทำร้ายศูทร พราหมณ์ จะไม่ต้องเสียค่าปรับไหมเลย ²

นอกจากความรังเกียจแล้ว ชาวอารยันหรือบุคคลในสามวรรณะแรกย่อมไม่ ไว้วางใจในศูทร ซึ่งอาจจะเป็นความรู้สึกที่ฝังอยู่ในใจมาตั้งแต่เมื่อครั้งศูทรยัง เป็นเชลยศึก ศูทรอาจเคยทำร้ายผู้เป็นนาย มีข้อความในคัมภีร์บางตอนกล่าววาศูทร เป็นผู้ไร้อิสรภาพ ³

¹ SB. 13.8.3.11.

² G.Dh.S. 12.11 - 13.

³ SB. 14.1.1.31.

ความคิดนี้ยังสะท้อนอยู่ในเรื่องราวในคัมภีร์อุปนิษัตอีกด้วย เมื่อสัจยกาม
 ชาพาล ปรารถนาจะศึกษาพระเวท แต่ไม่อาจจะบอกอาจารย์ได้ว่า ใครเป็นบิดา
 เพราะทราบแต่เพียงว่า มารดาเป็นหญิงรับใช้ (ปริจาริณี) เท่านั้น ในกรณีนี้
 พรหมณ์ผู้เป็นอาจารย์ยอมรับ สัจยกาม ชาพาล เป็นศิษย์ โดยให้เหตุผลว่าการที่
 สัจยกาม ชาพาล กล่าวความจริงนั้นย่อมแสดงว่าเขามีสายเลือดของพรหมณ์อยู่
 ในตัวเขา ¹ แม้ว่าเรื่องนี้จะมิได้กล่าวคำนิศุทรโดยตรง แต่ก็เป็นการแสดงเจตนา
 ได้ว่า ผู้ประพันธ์คัมภีร์อุปนิษัตคงจะไม่ให้เกียรติศุทรในทำนองนี้

อาหารของศุทรเป็นสิ่งที่น่ารังเกียจสำหรับบุคคลในสามวรรณะแรก

เท่าที่ปรากฏอยู่โดยทั่วไป และสังเกตได้ในวรรณคดีสันสกฤต คติอันเกี่ยว
 ว่าอาหารมีความสัมพันธ์ที่สำคัญต่อระบบวรรณะ เพราะเป็นสิ่งที่กำหนดความเข้มงวด
 ของระบบวรรณะประการหนึ่ง ชาวอารยันหรือบุคคลในสามวรรณะแรกจะแยกอาหาร
 ของตนจากอาหารของศุทรโดยเด็ดขาด ความคิดเรื่องความรังเกียจอาหารของศุทร
 นั้น อาจเนื่องมาจากชาวอารยันมีความตั้งใจอยู่ว่าศุทรเป็นผู้ที่ตนไม่ควรไว้วางใจ
 เพราะมีพื้นฐานการเป็นศัตรูมาก่อน ชาวอารยันคงเกรงว่าศุทรจะคิดฆ่าตนโดยลอบ
 ใตยาพิษลงในอาหาร และเมื่อเวลาผ่านไป ศุทรเป็นส่วนหนึ่งในสังคมอินเดียแล้ว
 และแม้ความไม่ไว้วางใจจะได้ลดน้อยลงบ้าง โดยอนุญาตให้ศุทรเป็นคนครัวในบ้าน
 ของบุคคลในสามวรรณะแรก ² แล้วก็ตาม ความรังเกียจก็ยังคงอยู่ โดยถือว่า

¹ Ch.Up. 4.4.

² B.Dh.S. 1.5.10.20.

ศุทรมีกำเนิดคำ มีฐานะทางสังคมต่ำ ดังนั้น อาหารของศุทรมจึงเป็นของต่ำด้วย
 ในสมัยพระเวทตอนปลาย การบริโภคนเนื้อสัตว์เป็นข้อห้ามของทวิชาติ โดยเฉพาะ
 วรรณะพราหมณ์ เพราะถือว่ามีบาป ส่วนอาหารของศุทรมัน คัมภีร์ไม่เคยวางกฎเกณฑ์
 ลงไป และเข้าใจว่าจะมีเนื้อสัตว์เป็นอาหารของศุทรมด้วย ดังนั้น จึงมีกฎเกณฑ์ห้าม
 สนาตกะ¹ บริโภคอาหารของศุทรมอย่างเข้มงวด คัมภีร์พราหมณ์เปรียบเทียบอาหารของ
 ศุทรมเท่ากับอาหารจากที่ฝังศพ หรืออาหารของโจร² ในเวลาที่เกิดความจำเป็น
 อย่างยิ่งเท่านั้น จึงจะยอมให้สนาตกะรับอาหารจากศุทรมได้³ แต่ก็มีข้อแม้ว่า ศุทรม
 ผู้นั้นจะต้องเป็นผู้ที่อยู่ในความคุ้มครองของทวิชาติที่เป็นคนดี⁴

นอกจากข้อห้ามดังกล่าวนี้มาแล้ว แม้แต่อาหารในบ้านของพราหมณ์ที่มีภรรยา
 เป็นศุทรมก็เป็นสิ่งที่น่ารังเกียจ⁵ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าศุทรมมีฐานะในสังคมที่ต่ำเพียงใด

¹ สนาตกะ (snātaka) หมายถึงพรหมจารีในผู้จบการศึกษาพระเวท และ
 ได้อาบน้ำชำระร่างกายให้บริสุทธิ์ และเดินทางกลับบ้าน เพื่อเริ่มใช้ชีวิตในอาศรมที่
² คือ คฤหัสถ์

Sir Monier Monier - Williams, A Sanskrit - English
 Dictionary, p. 1266.

² B.Dh.S. 3.6,5.

³ Ap.Dh.S. 1.6.18.9,13.

⁴ Ap.Dh.S. 1.6.18.14.

⁵ Ap.Dh.S. 1.6.18.33.

เพราะแม่แควรรณะพราหมณ์ซึ่งเป็นวรรณะที่มีฐานะในสังคมสูงสุด แต่เมื่อมีภรรยาเป็น
ศูทรก็ทำให้ฐานะของตนลดต่ำลงไป

มีบทบัญญัติในเรื่องความใกล้ชิดระหว่างบุคคลในสามวรรณะแรกและศูทรมาก
มาย ล้วนแต่เป็นไปในลักษณะห้ามทั้งสิ้น เช่น ทวีธาตินั้นจะต้องตกรกและเกิดเป็น
สัตว์ในชาติต่อไป ถ้าบริโภคอาหารของศูทรในช่วงที่มีคนเกิดหรือตายในบ้านของตน¹
หรือถ้าพราหมณ์ตายโดยมีอาหารของศูทรอยู่ในท้องจะต้องเกิดเป็นหมูบ้านหรือเกิดใน
ครอบครัวของศูทร² ตามความเชื่อของชาวอินเดีย การมีบุตรชายจะช่วยปลดเปลื้อง
หนี้ของตนคอบรรพบุรุษ³ แต่ก็ยังมีบทบัญญัติไว้ว่า พราหมณ์ที่บริโภคอาหารที่ได้รับ
จากศูทรแล้วไปมีความสัมพันธ์ทางเพศ เมื่อมีบุตรชายเกิดขึ้นมา บุตรของเขาก็จะต้อง
เป็นศูทร เพราะถือว่าบุตรชายนั้นเกิดมาจากอาหารที่มีความสัมพันธ์กับศูทร และ
พราหมณ์บริโภคอาหารของศูทรก็จะมีโอกาสไต่ขึ้นสวรรค์⁴

ข้อกำหนดเกี่ยวกับอาหารของศูทรของเพาชายนธรรมสูตร แสดงความ
รังเกียจของพราหมณ์ที่มีต่อศูทรอย่างชัดเจน ในบัญญัติที่ว่า พราหมณ์ที่ไม่บริโภคอาหาร
ของศูทรจะไม่มีวันตกจากสวรรค์ของพรหม⁵

¹ V.Dh.S. 4.30.

² V.Dh.S. 6.27.

³ TS. 6.3.10.5.

⁴ V.Dh.S. 6.29.

⁵ B.Dh.S. 2.2.3.1.

นอกจากมีบัญญัติห้ามพรหมณ์บริโภคนอาหารของศุทฺรแล้ว ธรรมศุทฺรก็ยัง
มีข้อห้ามพรหมณ์บริโภคนอาหารที่ศุทฺรสัมผัสด้วย ¹ ซึ่งแสดงถึงความไม่ไว้วางใจหรือ
ความรังเกียจศุทฺร เพราะอาจจะเป็นเรื่องของความสะอาด และเรื่องความเชื่อใน
ความบริสุทธิ์ตามพิธีทางศาสนา แต่บางที่ยังปรากฏว่ามีข้อกำหนดให้พรหมณ์เลิก
บริโภคนอาหาร หากถูกศุทฺรมาถูกต้องสัมผัสร่างกาย ² ซึ่งแสดงว่า ความรังเกียจ
ศุทฺรและความถือตัวของพรหมณ์ในเรื่องนี้จะต้องมีมากทีเดียว

การแต่งงานของศุทฺรกับบุคคลในสามวรรณะแรก

เป็นธรรมดาอยู่เองที่บุคคลที่อพยพจากที่หนึ่งไปสู่อีกที่หนึ่งจะมีความคิดที่จะ
รักษาความเป็นตัวของตัวเองไว้ด้วยการรักษาความบริสุทธิ์ของสายเลือด ความคิดนี้
จะมีความคู่กันไปกับความรู้สึกหวงแหนสตรีในเผ่าของตน ไม่ปรารถนาที่จะให้บุคคล
ต่างเผ่าหรือต่างผิวมาสัมผัสกับสตรีที่อยู่ในพวกของตน เมื่อชาวอารยันอพยพ
เข้ามาในอินเดีย ความรู้สึกนี้ก็คงจะมีรุนแรงมาก แต่โดยที่ชาวอารยันเป็นฝ่ายที่มี
ชัยชนะในการรบ การหวงแหนสตรีจึงมีลักษณะเป็นไปทางเดียว คือ ชาวพื้นเมือง
จะมาแต่งงานกับสตรีอารยันไม่ได้ แต่ชายชาวอารยันอาจจะสมรสกับหญิงชาวพื้นเมืองได้

¹ Ap.Dh.S. 1.5.16.21.

² Ap.Dh.S. 1.5.17.1.

โดยถือเป็นธรรมดาของนักรบที่นักรบซึ่งต้องเป็นผู้ชายในวัยฉกรรจ์อาจจะฉุดคร่าหญิงของฝ่ายเศลยมาเป็นภรรยาหรือนางบำเรอได้¹

ความคิดที่ว่าชายอาจจะฉุดคร่าหรือสมสู่กับหญิงเศลยไคนี้ เป็นสิ่งที่ยอมรับกันในระยะแรก ๆ และมีผลให้มีการยอมรับฐานะของบุตรที่เกิดจากการสมสู่เช่นนี้ว่าบุตรนั้นมีฐานะตามบิดารวมทั้งมีวรรณะตามฝ่ายบิดาค่าย² ต่อมานอกจากจะมีการแต่งงานของบรรดานักรบหรือบุคคลในวรรณะกษัตริย์กับหญิงเศลยหรือหญิงศูทรแล้วระหว่างบุคคลในวรรณะแพศย์กับวรรณะศูทรก็คงมีการแต่งงานกันด้วยเหมือนกัน เพราะโดยอาชีพการงานทำให้วรรณะแพศย์ต้องมาใกล้ชิดกับวรรณะศูทร³ จึงย่อมจะมีการแต่งงานแลกเปลี่ยนสายเลือดตามธรรมดาของมนุษย์ที่อยู่รวมสังคมเดียวกัน

¹ ความคิดที่นักรบอาจฉุดคร่าสตรีจากฝ่ายศัตรูมาเป็นภริยานี้ ในที่สุดก็เป็นที่ยอมรับว่าเป็นลักษณะหนึ่งของการแต่งงาน ในคัมภีร์สุทร และมนุสมฤติ

Aś.G.S. 1.6., Mn. 3.27 - 34.

² กษณะ ไอลูษะ วัตสะ และสัตยคาม ชาพาล ผู้มีมารดาเป็นหญิงทาสี หญิงศูทร และหญิงรับใช้ และมีบิดาเป็นพราหมณ์ บุคคลเหล่านี้ในเวลาต่อมา พราหมณ์ยอมรับเข้าในสังคมของตน และอนุญาตให้ศึกษาพระเวท

AB. 2.19, KB. 12.1, PB. 14.6.6., ChUp. 4.4.

³ R.C. Majumdar, The History and Culture of the Indian People, 4th. imp. (Bombay : Bharatiya Vidya Bhavan, 1965),

I : 454.

มีข้อความปรากฏอยู่ในคัมภีร์สุรวาท ที่แสดงความสัมพันธ์ของชายชาวอารยันและหญิง
 ศูทร เช่น ในคัมภีร์ไคตคิริยสังหิตา และวาชสเนยีสังหิตา ที่กล่าวว่าเมื่อหญิงศูทร
 เป็นชู้รักของชายอารยัน เธอยอมไม่ต้องการเพิ่มพูนเงินทองเพื่อความมั่งคั่ง¹

อย่างไรก็ตาม ในสังคมที่คนต่างเผ่าต่างสายเลือดอยู่ร่วมกันเป็นเวลานาน
 การหวงแหนสตรีของฝ่ายที่ถือตนว่ามีฐานะสูงกวานั้นก็ต้องลดน้อยลงไปบ้าง แต่ก็
 คงจะเป็นที่รังเกียจของสังคมอย่างมาก การได้เสียดกันระหว่างชายศูทรและหญิงอารยัน
 ก็จะต้องมีบ้างเป็นธรรมดา เช่นที่มีกล่าวถึงในคัมภีร์วาชสเนยีสังหิตา² ซึ่งก็คงจะ
 มีน้อยกว่าการแต่งงานของชายอารยันกับหญิงศูทร³

ส่วนในคัมภีร์สุรวาท ถึงแม้จะไม่มีเรื่องราวของบุคคลใดที่แสดงถึงการแต่งงาน
 ของทวิชาติและศูทร แต่ก็พอจะอนุมานได้ว่าเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นประจำ และ

¹
 TS. 7.4.19. = VS. 23.30.

Śūdrā yad āryajārā na poṣāya dhanāyati /

²
 VS. 23.31.

śūdro yad āryāyāi jāro na posamanumanyate /

ศูทรที่เป็นชู้รักของหญิงอารยัน ย่อมไม่คิดถึงความมั่งคั่ง

³
 ดูเชิงอรรถที่ 1 หน้า 42 และฉานโทคยอุปนิษัต 4.1 - 2 มีเรื่องราว
 ของพราหมณ์ชื่อไกรวะรับเอาลูกสาวของศูทรชื่อชานศรุติมาเป็นภรรยา

Robert Earnest Hume, The Thirteen Principal Upanishads
 (London : The Oxford University Press, 1920), p. 216.

เป็นสิ่งที่สังคมไม่เพิกถอนหรือสนับสนุน เช่น ห้ามสนาตกะรับอาหารจากบ้านของพราหมณ์
ที่มีภรรยาเป็นศูทร¹ หรือพราหมณ์ที่มีลูกชายกับหญิงศูทร จะต้องหมกสภาพจากวรรณะ
ของตน (ปศุณีย์)² หรือพราหมณ์ที่แต่งงานกับหญิงศูทร และอาศัยอยู่ในหมู่บ้านที่ใช้
น้ำจากบ่อนั้นเป็นเวลา 12 ปี ก็จะกลายเป็นศูทร³ เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้สังคมจะรังเกียจบุตรที่เกิดจากพ่อแม่ต่างวรรณะกัน
โดยเฉพาะกับบุคคลในวรรณะศูทร แต่กฎหมายก็รับรองว่าวิชาติแต่งงานกับหญิงศูทร
ได้ แต่หญิงศูทรนั้นต้องเป็นภรรยาของของภรรยาในวรรณะเดียวกันกับตน⁴

ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว วิชาติที่มีภรรยาเป็นศูทรยอมถูกสังคมรังเกียจ แต่ถ้า
หากหญิงอารยันมีสามีเป็นศูทรแล้วปฏิภริยาที่เกิดขึ้นจะมีความรุนแรงมากกว่า มีบท
บัญญัติในคัมภีร์ธรรมสูตรต่าง ๆ ที่กล่าวประณามการแต่งงานในลักษณะนี้ และถือว่า
บุตรที่เกิดมาจากการแต่งงานนี้มีฐานะต่ำกว่าทั้งบิดาและมารดา และที่ร้ายแรงที่สุด
ก็ไคแก่ กรณีที่นางพราหมณ์มีสามีเป็นศูทรซึ่งมีบุตรออกมาเป็นจันทด⁵

1 Ap.Dh.S. 1.6.18.33.

2 B.Dh.S. 2.1.2.6,7.

3 B.Dh.S. 2.3.6.32.

4 G.Dh.S. 4.16., B.Dh.S. 1.8.16.2 - 4.

5 B.Dh.S. 1.9.17.7., Ap.Dh.S. 4.18.

บุตรที่เกิดจากบิดามารดาอยู่ต่างวรรณะกันนั้น เป็นบุคคลที่สังคมไม่ยอมรับ
 ดังนั้น คนเหล่านี้จะต้องอยู่ในวรรณะตางหาก เรียกว่าวรรณะผสม หรือสังกรชาติ
 (saṅkarajāti) สังกรชาตินี้คงเริ่มมีขึ้นในสมัยพระเวทระยะหลัง ๆ คือ ตั้งแต่
 สมัยคัมภีร์เศรราตสุตฺร เป็นต้นมา เพราะในสมัยก่อนหน้านั้นมีเรื่องราวของบุคคลที่เกิด
 จากบิดามารดาอยู่ต่างวรรณะกัน ซึ่งสังคมยอมรับว่าบุคคลเหล่านี้ถือวรรณะเดียวกับ
 บิดาของตน เช่น กวณะ ใอดุชะ วัตสะ และสัจยกาม ชาพาด¹ การกล่าวถึง
 วรรณะผสมในครั้งแรกปรากฏในคัมภีร์กาศยานเศรราตสุตฺร คัมภีร์นี้ได้กล่าวถึง
 วรรณะผสมที่เกิดจากศุทฺรเอาไว้วัดย คือ บุตรของชายในวรรณะแพศย์กับหญิงใน
 วรรณะศุทฺรเรียกว่ากรณี² ส่วนบุตรของชายในวรรณะศุทฺรกับหญิงในวรรณะแพศย์
 นั้นเรียกว่า อาโยคะ³

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้เราจะได้พบข้อความที่แสดงถึงความไม่เท่าเทียมใน
 ทางสังคมของศุทฺรเป็นส่วนใหญ่ แต่ก็ยังมีข้อความที่แสดงถึงความมีมนุษยธรรมและ

¹ คุวิธานิพนธ์ฉบับนี้ หน้า 46 เเชิงอรธที่ 2.

² K.S.S. 1.1.10.
 ...śūdrāyaṃ vāiśyād utpanno karaṇī tasyām ...

³ K.S.S. 20.1.39.
 ... āyogavaḥ saṅkarajātaḥ vāiśyāyaṃ śūdreṇa jātaḥ...

ของพราหมณ์ผู้เขียนคัมภีร์ เช่น กล่าวถึงความรักที่มีต่อศุทฺร เช่นเดียวกับพราหมณ์ราชันย์ และอารยะ¹ หรือการกล่าวอ่อนวอนพระผู้เป็นเจ้าให้ประทานแสงสว่างให้แก่ศุทฺร ดังที่ประทานให้แก่พราหมณ์ ราชชา ไวศยะ²

ผู้ประพันธ์คงปรารถนาที่จะเห็นความสามัคคีของบุคคลในสังคม เพราะในสมัยเป็นระยะเวลาที่ชาวอารยันกำลังสร้างความเป็นปึกแผ่นให้แก่สังคมของตน ความสามัคคีภายในสังคมจึงเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด อีกทั้งแรงงานของศุทฺรก็คงจะเป็นประโยชน์ไม่น้อยสำหรับการก่อสร้างบ้านเมืองและการผลิตพืชผลให้พอเลี้ยงปากท้องของประชาชน ดังที่คัมภีร์โศตเรยพราหมณะได้กล่าวถึงความสำคัญของศุทฺรว่าเป็นผู้ช่วยเหลือค้ำจุน³

¹ VS. 26.2.

...brāhmaṇarājanyābhyāṃ śūdrāya cāryāya cāsvāya
cāruṇāya ca priyo...

² VS. 18.48. = TS. 5.7.6.3 - 4. = MS. 3.4, 8.

...rucam no dhehi brāhmaṇeṣu

rucam rājasu naskṛdhi

rucam viśveṣu śūdreṣu

mayi dhehi rucā rucam...

คัมภีร์ไมตรายณีสังหิตา ใช้คำว่า dhāraya แทน naskṛdhi

³ AB. 8.1.4.

...śāudro varṇa ekaviṅśo ...pratiṣṭhāyāntataḥ...

เช่นเดียวกับที่มีข้อความในคัมภีร์พฤตพิหารณยกุปนิษิต ที่กล่าวว่าเทพปฐันอยู่ในวรรณะ
ศูทร¹ และเปรียบเทียบว่าเป็นผู้ให้อาหารแก่ทุกสิ่งเช่นเดียวกับพื้นดิน²

ข้อความในพำนองนี้มีใจไม่ว่ากล่าวถึงความรักหรือแสงสว่าง เพื่อวรรณะ
ทั้งสี่เท่านั้น หากแต่ยังรวมถึงการแสดงความเสมอภาคกันระหว่างอารยันและศูทรด้วย
ดังที่มีข้อความในคัมภีร์ยชุรเวทที่กล่าวถึงการขอรักในความคิดที่เข้าทำต่อศูทรและ
อารยัน³

¹ Br. Up. 1.4.13.

... sa śāudraṃ varṇaṃ asṛjata pūṣanam iyaṃ ...

² Br. Up. 1.4.13.

... pūṣeyaṃ hidaṃ sarvaṃ puṣyati yad idaṃ kiṃ ca ...

³ TS. 1.8.3. = VS. 20.17. = KS. 38.5.

yadgrāme yadarānye yatsabhāyāṃ yacchūdre

yadindriye yadārye yadenascakṛmā vayaṃ

yadekasyādhi dharmani tasyāvayajanamasī /

สิทธิในร่างกายและทรัพย์สินของศูทร

ศูทร เป็นผู้ที่ไม่มีสิทธิในร่างกายของตนเอง เพราะเป็นผู้ที่ใคร ๆ ก็จับได้ และฆ่าได้¹ แม้ในคัมภีร์ที่ตั้งกฎเกณฑ์ให้ผู้ที่ทำร้ายบุคคลอื่นต้องเสียค่าปรับใหม่ พราหมณ์ก็ยังทำร้ายศูทรได้โดยไม่ต้องเสียค่าปรับ²

อย่างไรก็ดี พราหมณ์ผู้เขียนคัมภีร์ธรรมสูตรก็ยังมิได้เห็นว่าชีวิตของศูทร เป็นสิ่งที่ไร้ค่าเสียทีเดียว แม้ว่าจะตีราคาค่าตัวศูทรไว้ต่ำเท่ากับสัตว์เล็ก ๆ เช่น กาก กิ้งก่า นกยูง สุนัข เป็นต้น³ ก็ตามที่ แต่ก็ยังมีกฎเกณฑ์ให้บุคคลที่ฆ่าศูทรต้อง ทำการล้างบาปโดยใช้เวลา 1 ปี และเสียวัวให้แก่พราหมณ์ 10 ตัว⁴

ในค่านทรัพย์สินของศูทรนั้น ศูทรก็เป็นผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจที่พอสมควร เพราะมีข้อความในคัมภีร์ไม่ตราขณิสังหิตาที่กล่าวว่า ศูทรเป็นบุคคลที่ร่ำรวย⁵

¹ AB. 7.29. (35.3)

² คู่มือหน้า 41 เชิงอรรถที่ 2.

³ Ap. Dh.S. 1.9.25.13.

⁴ Ap. Dh.S. 1.9.24.3. และเศาตมธรรมสูตร กำหนดให้ผู้มีโทษเสีย วัวตัวผู้เพิ่มขึ้น 1 ตัว : G. Dh.S. 22.16.

⁵ MS. 4.2.6.7.10.

... yo vāiśyaḥ śūdro vā bahupuṣṭaḥ syāt ...

เช่นเดียวกับในคัมภีร์ฤคเวทที่กล่าวถึงการที่พระอินทร์ไคว้วจากทาสะและทัสยุ¹
และในคัมภีร์ปุณฺยวิงศพรานณะที่กล่าวว่า สูทร เป็นผู้มีสัตว์มาก²

ในสมัยพระเวทระยะหลัง ๆ คือ ในสมัยธรรมสูตร ถือว่าวรรณะแพศย์เป็น
วรรณะที่มีหน้าที่สะสมทรัพย์สมบัติ ดังจะเห็นได้จากคำที่ทายที่คัมภีร์ธรรมสูตรกำหนด
ให้ใช้สำหรับบุคคลในวรรณะแพศย์ มีความหมายเกี่ยวข้องกับทรัพย์สมบัติคืออนันฎะ
(หมายความว่าข้าพเจ้าหวังว่าว้าวหรือทรัพย์สมบัติอื่น ๆ ของท่านคงไม่ได้สูญหาย)³
แต่ก็กฎหมายก็มีโทษห้ามสูทรสะสมทรัพย์ ดังที่มีข้อความกล่าวว่า บุคคลในวรรณะแพศย์
และวรรณะสูทรผ่านพ้นความทุกข์ยากด้วยทรัพย์สมบัติ⁴

อย่างไรก็ตาม ในสมัยนี้พรานณะก็ยังมีสิทธิเหนือทรัพย์สินของสูทร สนาตกะ
ก็มีสิทธิเอาเงินจากสูทรให้ครูของตน⁵ และพ่อของเจ้าสาวก็สามารถเอาเงินจาก
สูทรเป็นค่าทักษิณาแก่พรานณะโดยไม่มีคกกฎหมาย⁶

¹ RV. 5.33.4., 10.48.2.

² PB. 6.1.11.

... śūdro uta bahupāsū ...

³ Ap.Dh.S. 1.4.14.22 - 29.

⁴ V.Dh.S. 26.16.

⁵ Ap.Dh.S. 1.2.7.20.

⁶ G.Dh.S. 18.24.

สรุปได้ว่าศูทร เป็นผู้มีฐานะต่ำในสังคม เป็นบุคคลที่ถูกรังเกียจเหยียดหยาม และชาติสิทธิต่าง ๆ ทั้งทางร่างกายและทรัพย์สิน ความรู้สึกที่ว่าศูทรเป็นบุคคลที่น่ารังเกียจยังคงสืบทอดต่อ ๆ มา ในคัมภีร์กฎหมายสมัยหลังพระเวท คือ มนุสมฤติก็ยังมีข้อห้ามพราหมณ์อาศัยอยู่ในดินแดนที่ศูทร เป็นพระเจ้าแผ่นดิน¹

ฐานะทางสังคมของวรรณะศูทรในพระไตรปิฎก

เนื่องจากพระพุทธศาสนาเกิดขึ้นมาในระยะเวลายาวไกล เคียงกับคัมภีร์อุปนิษัท และสูตรของฝ่ายพราหมณ์ ผู้วิจัยจึงได้นำเอาพระไตรปิฎกซึ่งสะท้อนให้เห็นสภาพสังคมในสมัยนั้นมาเป็นหลักฐานในการวิเคราะห์ฐานะของศูทร ด้วย เพราะหลักฐานทางฝ่ายพราหมณ์เพียงอย่างเดียวอาจไม่ทำให้เห็นสภาพสังคมที่แท้จริงได้ เนื่องจากพราหมณ์มีความคิดเรื่องการแบ่งชั้นวรรณะรุนแรงมาก ดังนั้น หลักฐานที่ได้จากฝ่ายพราหมณ์จึงแสดงให้เห็นถึงสภาพชีวิตอันน่าเวทนาของศูทรเพียงอย่างเดียว แต่สังคมอินเดียในสมัย 700 ปีก่อนคริสตกาลเป็นต้นมา ใ้รับอิทธิพลจากศาสนาเช่นและศาสนาพุทธ ซึ่งมีความเห็นในเรื่องชาติชั้นวรรณะต่างกับความเห็นของพราหมณ์ ดังนั้น ฐานะทางสังคมของวรรณะศูทรที่สะท้อนให้เห็นในพระไตรปิฎกกับคัมภีร์ของพราหมณ์ก็น่าจะมีความแตกต่างกัน

ในพระสุตตันตปิฎก : จุฬมาลุงโกยวาทสูตร มีเรื่องเล่าว่าพระมาลุงกยบุตรทูลขอให้พระพุทธเจ้าทรงพยากรณ์เรื่องโลก มิฉะนั้นตัวท่านจะไม่ประพาศิพรหมจรรย์ พระพุทธเจ้าทรงเปรียบเทียบการกระทำนี้เหมือนกับเวลาคนถูกยิงด้วยศรอาบยาพิษ

¹
Mn. 4.61.

ญาติพี่น้องพาเขาไปหาหมอผ่าตัด แต่เขาไม่ยอมผ่าจนกว่าจะรู้ว่าคนยิงนั้นเป็นใคร
คือ อยู่ในวาระ กษัตริย์ พราหมณ์ แพศย์ หรือศูทร ¹ การที่พระพุทธเจ้าทรงยก
วาระทั้ง 4 มาอ้างเปรียบเทียบ แสดงให้เห็นว่าในสังคมอินเดียมีวาระทั้งสี่
และมีคนที่ยึดถือในเรื่องวาระนี้มาก เพราะแม้แต่จะเอ่ยถึงใคร สักคนก็ต้องเอ่ย
ถึงวาระของเขาด้วย

แต่ในส่วน of พระองค์ท่าน ถึงแม้พระองค์จะทรงยอมรับว่ามีระบบวาระ
ในสังคม แต่ก็ไม่ทรงถือวาระทั้งสี่มีความแตกต่างกันในเรื่องชาติกำเนิด และไม่
ทรงเห็นความสำคัญของความเป็นทวิชาติตามคติพราหมณ์ แต่ทรงยึดถือการกระทำ
ความดีเป็นหลักสำคัญในการแบ่งแยกความแตกต่างของแต่ละคน เช่น ในอัครคัมภีร์
พระองค์ตรัสว่าวาระทั้ง 4 จะต่างกันหรือเหมือนกันก็ด้วยกรรมเท่านั้น ² เพราะ

¹ พระไตรปิฎกฉบับสยามรัฐ. สุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย มัชฌิมโณคาสก์,
(พระนคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, 2470), 13.147 - 150.143 -
150.

² พระไตรปิฎกฉบับสยามรัฐ, สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค,
(พระนคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, 2502), 11.66.104.

อหุ โข โส วาเสฏฐา สมโย ยัม ชุตติโย ปี ... พราหมโณปิ
เวสุโสปี ... สุทโทปี ... เศลเฆว สตุตทานัม อญญะสิ สหิสานเฆว โน
อสหิสานัม รมเมเนว ...

ผู้ประพาศุจริตยอมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์¹ ผู้ประพาศุจริตยอมเข้าถึงอบาย² ซึ่งต่างกับคติฝ่ายพราหมณ์ที่กำหนดความแตกต่างของวรรณะทั้ง 4 เช่น การที่ให้วรรณะศูทรเป็นผู้ที่ใคร ๆ ฆ่าได้ตามใจชอบ ในขณะที่วรรณะพราหมณ์เป็นผู้ที่อยู่เหนือวรรณะอื่นทั้งปวง ดังที่ปรากฏในกัมภีร์โศตเรยพราหมณะ หรือการที่ถือว่าศูทรเป็นคนที่ต่ำต้อยเปรียบได้กับคนพิการ ดังที่ปรากฏในกัมภีร์ภักตยาขนเสราตศูทร เป็นต้น

นอกจากพระไตรปิฎกจะมีข้อความที่แสดงว่าพระพุทธเจ้าทรงแบ่งแยกความแตกต่างของแต่ละคนด้วยการกระจำความดีความชั่วแล้ว ก็ยังกล่าวถึงการที่พระพุทธองค์ไม่ทรงยอมรับว่าพราหมณ์เป็นผู้ที่อยู่เหนือกว่าใคร ๆ อีกด้วย ดังเช่นในมธุรสูตฺร เมื่อพระเจ้ามธุรราชอวันตีบุตรแห่งเมืองมธุรคามพระมหากัจจายนะเรื่อง

¹ เรื่องเดียวกัน, 11.68.105.

ขตฺติโยปิ โข วาเสฏฺฐา กาเยน สุจฺริตญฺจฺริตฺวา วาจา
 สุจฺริตญฺจฺริตฺวา มนสา สุจฺริตญฺจฺริตฺวา สมฺมาทิฏฺฐิโก สมฺมาทิฏฺฐิกมฺมสมฺมาทาโน
 สมฺมาทิฏฺฐิกมฺมสมฺมาทานเหตุ กายสุสฺส เกทา ปรี มรณา สุคติ สคฺคํ โลกํ
 อุปปชฺชติฯ พฺราหฺมโณปิ... เวสฺโสปิ... สฺสฺสฺสฺสฺส...

² เรื่องเดียวกัน, 11.67.104 - 105.

ขตฺติโยปิ โข วาเสฏฺฐา กาเยน พุจฺริตญฺจฺริตฺวา วาจา
 พุจฺริตญฺจฺริตฺวา มนสา พุจฺริตญฺจฺริตฺวา มิจฺฉาทิฏฺฐิโก มิจฺฉาทิฏฺฐิกมฺมสมฺมาทาโน
 มิจฺฉาทิฏฺฐิกมฺมสมฺมาทานเหตุ กายสุสฺส
 นิรบํ อุปปชฺชติฯ พฺราหฺมโณปิ โข วาเสฏฺฐา อาเปา เวสฺโส ปิ โข...
 สฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส...

ที่พราหมณ์ทั้งหลายกล่าวว่าวรรณะที่ประเสริฐ คือ พราหมณ์ วรรณะอื่นเลว วรรณะ
 ที่ขาวคือพราหมณ์ วรรณะอื่นดำ วรรณะที่บริสุทธิ์คือพราหมณ์ วรรณะอื่นไม่บริสุทธิ์
 เพราะพราหมณ์เกิดจากปากพรหม และพราหมณ์เป็นลูกของพรหม¹ พระเจ้า
 มหุรภูชอวัตน์บุตรได้ทรงถามพระมหากัจจายนะว่ามีความเห็นอย่างไร พระมหา
 กัจจายนะตอบว่า คำที่พราหมณ์พูดเป็นเพียงคำโฆษณาในโลกเท่านั้น เพราะวรรณะ
 ทุก ๆ วรรณะเป็นผู้เสมอกัน จะเป็นกษัตริย์ พราหมณ์ แพศย์ หรือศูทร ถ้าประพฤดิ
 ์ดี คือ สัจสัตย์ อภัยโทษ ประพฤติดีในกาม พูดเท็จ คมสุราและเมรัย เมื่อตาย
 ไปก็ต้องตกนรก ถ้าทำความดีก็ได้ไปสวรรค์² และกล่าวด้วยความเท่าเทียมกัน
 ของทุก ๆ วรรณะอีกว่า แม้เป็นศูทรเมื่อบวชแล้วก็ควรได้รับการกราบไหว้³

¹ พระไตรปิฎกฉบับสยามรัฐ. สุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย มัชฌิมปัณฑาสก์,
 13.464.429 - 430.

² เรื่องเดียวกัน, 13.476 - 482.435 - 438.

³ พระไตรปิฎกฉบับสยามรัฐ. สุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย มัชฌิมปัณฑาสก์,
 13.480.437.

อิช พราหมโณ... อิช เวสุโธ... อิช สุทโท เกสมสุสุ โธหาเรตุวา
 กาสายานิ วุตถานิ อจฺจนาเทตุวา อการสุมา อนคาริยํ ปุพฺเพชิตโต... วาโก กจฺจาน
 ปจฺจจฺญู เรยฺยยาม วา อาสเนน วา นิมนฺเตยฺยยาม อภินิมนฺเตยฺยยาม... ตํ กิสฺส เหตุ
 ยา หิสฺส โภ กจฺจาน ปุพฺเพ สุทฺโทติ สมญฺญา สาสุสฺส อนฺตรหิตา สมโณเตวฺว สงฺข
 คจฺจตีตา

นอกจากพระสูตรนี้ ก็ยังมีพระสูตรอื่น ๆ อีกที่แสดงให้เห็นว่า พระพุทธศาสนา
ถือว่าทุก ๆ วรรณะมีความเสมอภาคกัน ความประเสริฐของแต่ละบุคคลอยู่ที่การ
กระทำความดี มิใช่ความมีสกุลหรือวรรณะสูง เช่น ในอัสสลาขนสูตร¹ และเอสุ-
การีสูตร² เป็นต้น

อนึ่ง การที่กัณเฑาะฏสูตร มีข้อความกล่าวถึงพระพุทธเจ้าตรัสตอบพระเจ้า
ปเสนทิโกศลว่า "บรรดาวรรณะทั้งสี่มีความแตกต่างกันในแง่ที่ วรรณะกษัตริย์และ
วรรณะพราหมณ์เป็นผู้เลิศ คือ เป็นที่กราบไหว้ เป็นที่ลูกรับ เป็นที่กระทำอัญชลี และ
เป็นที่กระทำสามิจักรกรม"³ นั้น ผู้วิจัยไม่ถือว่าข้อความนี้จะเป็นการแสดงว่า
พระพุทธเจ้าทรงเห็นว่า วรรณะกษัตริย์และวรรณะพราหมณ์มีความดีเหนือวรรณะ
อื่น ๆ แต่ทรงแสดงให้เห็นถึงความเป็นไปของสังคมในสมัยนั้นว่า วรรณะกษัตริย์
และวรรณะพราหมณ์ได้รับการยกย่องมากที่สุด

ในพระไตรปิฎกมีข้อความในพระสูตรหลายพระสูตรที่กล่าวถึงบุคคลใน
วรรณะศูทรร่วมกับคนในวรรณะอื่น ๆ หรือบุคคลอื่น ๆ ที่มีฐานะดีในสังคม เช่น
ในปุณณวกมาณวกปัญหานิเทศกล่าววว่า ผู้บุรุษผู้นั้นมีกษัตริย์ พราหมณ์ แพศย์ ศูทร

¹ เรื่องเดียวกัน, 13.613 - 628.558 - 572.

² เรื่องเดียวกัน, 13.662 - 670.610 - 622.

³ เรื่องเดียวกัน, 13.576.520 - 521.

คฤหัสถ์ บรรพชิต เทวดา และมนุษย์¹ นอกจากนี้ยังมีข้อความในพระสูตรบาง
พระสูตรที่แสดงการให้เกียรติศูทรกว่า "พวกสมณะจักเกิดมีขึ้นได้ด้วยวรรณะ
ทั้ง 4"²

อีกประการหนึ่ง เมื่อพระพุทธเจ้าทรงเผยแผ่ศาสนาของพระองค์ มีคน
เป็นจำนวนมากที่เกิดความเลื่อมใสศรัทธา ซึ่งรวมทั้งบุคคลในวรรณะพราหมณ์ด้วย
ซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นว่าสิ่งนี้มีผลคือต่อวรรณะศูทร เพราะการที่หลักทางศาสนาพุทธ
ชี้ให้เห็นว่าทุก ๆ วรรณะมีความเสมอภาคกัน การไปสวรรค์อยู่ที่การทำความดี
และศูทรก็สามารถไปสวรรค์ได้ ถ้าทำความดี ซึ่งต่างกับลัทธิศาสนาพราหมณ์ที่

¹ พระไตรปิฎกฉบับสยามรัฐ. สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย จุฬนิตเทส,
(พระนคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, 2502), 30.12.47.

...เอเต ยญฺญชกา ปุณฺณ ชคฺติยา จ พฺราหฺมณา จ เวสฺสุสา
จ สุทฺธา จ คหฺนฺถา จ ปพฺพชิตา จ เทวา จ มนุสฺสา จ เอว
ยญฺญชกา วา เอเต ปุณฺณ ๗

² พระไตรปิฎกฉบับสยามรัฐ. สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค,
11.66.104.

...อิเมหิ โข วาเสฏฺฐา...

...จตุหิ มจฺเจเลหิ สมณญฺชลสฺส อภินิพฺพตฺติ อโหสิ...

การไปสวรรค์ของบุคคลขึ้นอยู่กับจำนวนครั้งที่สวดพระเวท¹ และการที่ศูทรเป็นบุคคลที่ใคร ๆ จะมาได้ตามใจชอบ และจะต้องถูกดงโทษถ้าแอบฟังหรือเรียนหรือท่องพระเวท ครั้นพราหมณ์ซึ่งมีจำนวนไม่ยอหดมาเลื่อมใสศาสนาพุทธ หลักศาสนาขอมกล่อมเกลาจิตใจของพราหมณ์ให้เห็นว่า การทำร้ายผู้อื่นเป็นบาป ดังนั้นพราหมณ์ที่เคยข่มเหงทำร้ายศูทรก็ยอมจะเปลี่ยนความคิด ถึงแม้จะมีโทษพราหมณ์ทั้งหมดก็ตามที่

นอกจากนี้ การที่หลักศาสนาพราหมณ์ หรือพิธีกรรมแก่พราหมณ์ทำให้พราหมณ์เกิดความทะนงตัว และทำตัวเหนือวรรณะอื่น ๆ แต่การที่พระพุทธศาสนามีแนวความคิดให้คนทุกวรรณะมีความเสมอภาคกัน ก็ช่วยลดความถือตัวของพวกพราหมณ์ลงไปมาก ในขณะที่เดียวกัน ศูทรก็คงมีกำลังใจที่จะกระทำความดี เพราะความเชื่อที่ว่าศูทรสามารถไปสวรรค์ได้ถ้ากระทำความดี และเมื่อบวชแล้วก็เป็นผู้ควรได้รับการกราบไหว้ ซึ่งศูทรคงไม่เคยมีความคิดนี้มาก่อน เนื่องจากไม่มีโอกาสที่จะทำพิธีทางศาสนา ฟังและศึกษาพระเวท อย่างที่บุคคลในสามวรรณะแรกทำได้

หลักฐานในพระไตรปิฎกแสดงให้เห็นว่า ฐานะทางสังคมของวรรณะศูทรดีกว่าที่ปรากฏหลักฐานในคัมภีร์ของพราหมณ์ เพราะศูทรมีความเสมอภาคกับทวิชาติ สามารถปฏิบัติพรหมจรรย์ มีโอกาสไปสู่สวรรค์ บวชเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนา และเป็นผู้ควรได้รับการกราบไหว้เท่ากับผู้ที่มาจากวรรณะที่สูงกว่า นอกจากนี้ ใน

¹

George Bühler, The Sacred Laws of the Aryas. The Sacred Books of the East, 14 : 308.

พระพุทธศาสนามีวิชาดีมาเข้าเป็นพุทธบริษัทเป็นจำนวนมาก ดังนั้น คนเหล่านี้
เมื่อปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธองค์ถึงปฏิบัติดีต่อผู้ทรที่ทำหน้าที่เป็นดาราไว้
ในบ้านของตนด้วย ฐานะทางสังคมของผู้ทรที่ เคยถูกกดขี่บีบคั้นอย่างรุนแรงก็ย่อมจะ
ลดลงไป

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย